

Strøtanker fra min plads på kirkebænken.

7 sider.

Kirkeklokkens lyd stemmer sindet. Lyden bringer minder og stemninger. Med klockens både lyse og alvorlige klang går man over kirkegården med dens grave. Klokke og grave minder os den menneskekæde, vi er en del af – minder om tidligere generationer, som levede på dette sted, og som hørte den samme klokkes lyd ved dåb og begravelse og måske også ved konfirmation og bryllup.

Før man tager plads på kirkebænken er det velgørende at have mødt et menneske, der står i våbenhuset og siger goddag og giver den indtrædende en salmebog – og måske et tillæg eller andet – i hånden.

Bedeslagene markerer gudstjenestens begyndelse. Før bedeslagene er det en rigtig godt, hvis præsten tager ordet stående på kirkegulvet tæt på de forreste bænke/stole. Det skaber nærvær og forståelse, når præsten siger velkommen gudstjeneste og kort nævner, hvilken søndag, det er, og hvilken prædiketekst, der hører dagen til og afsluttende med **meget** få ord fortæller om tekstens tema eller sammenhæng. – en gudstjeneste skal ikke populariseres, men det behøver ikke at være så højtideligt og stift.

Nu ved jeg som kirkegænger, hvad det handler om, og hvad jeg kan forvente.

Nu er man klar til at høre bedeslagene og for en stund være fuldt til stede i det rum, der danner ramme om noget, som jeg ikke møder i bilen eller på arbejdspladsen.

Orgel og klaver er ligeværdige instrumenter, og det er godt, at mange kirker efterhånden har begge – og bruger begge. Traditionelt hører kirke og orgel sammen, så lad det blive ved orglet i denne sammenhæng.

Et kort og festligt præludium er dejligt. Det fryder og løfter. Det behøver ikke at være en komposition af Bach eller Buxtehude. Hvorfor ikke begynde gudstjenesten med ganske enkelt at spille en kendt salmemelodi – måske med variationer. Det kunne være "Den signede Dag" eller "Se nu stiger Solen". – genkendelsens glæde er altid stor. Præludiet er en optakt – den skal være kort og festlig.

Orglet skal ledsage menighedens sang – ikke overdøve den. Så er det sagt! Alt for mange organister spiller for kraftigt. Som menighed får man ikke en følelse af fællesskab i sangen, når det hele overdøves af orglet. – og, hvis menighedens

”sangevne” er til det – hvorfor ikke lade menigheden synge et enkelt vers uden orgelledsagelse.

Så er der spørgsmålet om tonelejet. Stort set alle melodier burde spilles og synges én til to toner lavere end de står i ”Koralbogen”. Der kan sikkert indvendes noget med klang, tradition og komponister, men hvad hjælper det, hvis menigheden ikke kan ”komme op” på de høje toner. Altså – sæt salmerne ned!

Salmerne. Hvis der er 5 salmer i en gudstjeneste, bør der være en meget kendt kærnesalme og gerne en ny salme – samt 3 ”midt imellem”. Der skrives mange nye, gode gedigne salmer, og der komponeres gode melodier, men genkendelsens glæde i ord og toner er også vigtig. Hvis kirken har både orgel og klaver er det velgørende med variation. Nogle salmer egner sig bedst til klaver.

Nå, indgangsbønnen sprang jeg over. Det er velgørende med de ”nye” indgangsbønner. – et jævnt og ligefremt sprog – nogle centrale ytringer om indholdet af det, der nu skal begynde – og kort! – samt en understregning af i hvis navn, man er samlet.

De gammeltestamentlige læsninger kunne man for min skyld godt undvære. Ofte er de temmelig uforståelige, og hvis der er en sammenhæng med de nytestamentlige læsninger, kan det være svært at fatte. På kirkefremmede må disse tekster virke som en bekræftelse på, at det, der høres i kirken, hører til en anden verden. Man lytter høfligt og forstår intet. Det er uvedkommende. Der kan helt sikkert fra teologisk side indvendes mangt og meget mod denne svada mod de gammeltestamentlige læsninger – disse bemærkninger er skrevet af en lægmand – en temmelig regelmæssig kirkegænger med en smule baggrund i at forstå teksterne og sammenhængen.

Vi kommer ikke uden om dette med at rejse sig og sætte sig. Man kan høre mange formuleringer fra præsten: Vil I rejse jer – vi rejser os og hører – nu skal vi rejse os og høre – osv. Kunne man forenkle det lidt med denne formulering: ”Stående vil vi nu høre, hvad ...”

Vi kommer heller ikke uden om den gentagne brug af ”amen”. Jeg har ikke talt, men ”amen” kommer jo efter læsningerne, trosbekendelsen, efter prædiken og bønner, efter velsignelse m.fl. Det bliver til mange ”amen”. Kunne man ikke spare lidt på dem?! Er det nødvendigt at understrege, at ”dette står fast” med et ”amen”? Eksempelvis kunne man måske stryge ”amen” efter læsningerne fra alteret....?!

Naturligvis er "amen" et signal til at sætte sig, men det finder man nu nok ud af alligevel. – og efter en prædiken kan det blive til mange "amen": 4 stykker kan det vist let blive til.....

Mange steder er det skik at synge trosbekendelsen. Personligt foretrækker jeg, at menigheden siger bekendelsen i kor. Det virker stærkere og mere personligt. Den sungne bekendelse slører indholdet. Det står mejslet, når præsten eller menigheden i kor siger: "Vi forsager..... vi tror på.....".

Dåb er normalt livsbekræftende og festligt. Lange "dåbstaler" kan tære på menighedens tålmodighed. Hvis der er 3 dåb, kan det virke lidt unødvendigt at gentage trosbekendelsen i sin fulde længde til hvert barn. Hvis der eksempelvis er 3 dåb kunne man måske sige trosbekendelsen i fuld længde til indledning og derefter opsummere: Tror du på Gud Fader, tror du på Jesus Kristus, tror du på Helligånden, som bekendelsen lød. Dette er vor kristne tro – vil du døbes på den?

Dåbens højdepunkt er naturligvis korstegnelsen og "de 3 gange vand". Det er det, man husker! Det er lige i det øjeblik, det sker! Lad det øjeblik blive langt. – at give sig tid til at høre ordet og vandet – pause imellem de 3 gange vand på hovedet. Der er Guds nærvær føleligt i nogle dirrende sekunder. Det skal ikke gå for stærkt – pauser.

Også indledningen til dåben er vigtig. At vente til alle er på plads – at vente til alle er klar til at lytte – stilheden - forventningen. Det er i det øjeblik ordene fra 1. Peters brev står som en søjle før dåben - i livet og i døden.

Og så må det nødvendigvis tilføjes, at nogle babyer græder. Der er ikke altid stille og højtideligt. Det kræver sin præst at takle disse situationer.....

Mange kirker – især de store – har en dårlig akustik, når det gælder det talte ord. Det må præsten tage højde for! Det er bedre at tale for langsomt end for hurtigt. Det er vigtigt at få endelserne med – huske pauser. Måske vil præsten gerne skabe lidt dynamik og variation, når de enkelte fraser siges. - hæve stemmen – dæmpe stemmen – bruge en nedadgående intonation ved sætningernes slutning. Det er jo meget godt, men hvad hjælper det, hvis budskabet ikke når frem til menighedens ører, og hvis der skulle være et ældre menneske med dårlig hørelse til stede, kan det være et stort problem. Alt i alt er det at foretrække med et temmelig langsomt, tydeligt og enslydende toneleje.

Så er vi kommet til prædikenen. Lad det være sagt med det samme: Hellere for kort en for langt – 10-12 minutter er passende. Der er i forvejen rigeligt med ord i Folkekirkens gudstjeneste. Lad os spare lidt på ordene.

Indledningen er vigtig. Det er her, man fanger og forhåbentlig fastholder menighedens opmærksomhed. Begynd med en fortælling – eller begynd med noget personligt eller dagligdags – måske aktuelt. Desværre har ordet "historie" fået en anden betydning i dag, så jeg kalder det fortælling. Det første i en prædiken må gerne være en prægnant ytring – et udsagn der gør, at man bliver nysgerrig eller spidser øren.

Jeg forestiller mig en linje fra fortælling over nogle forklaringer og tilknytning til teksten til det mere almene – det personlige – det aktuelle – hvad det betyder her og nu i dit og mig liv. Hvis man vil fastholde opmærksomheden må man vove noget – give noget af sig selv - - og gerne lægge noget af det højtidelige væk – samtidig med, at en prædiken skal være alvorlig og gå både til hjernen og hjertet. Pjat og søgt munterhed fra prædikestolen holder ikke.

Ofte indleder præsten med ordene: I Faderens, Sønnens og Helligåndens navn. Naturligvis er det afgørende at nævne, at det er på denne baggrund og i de navne, vi er samlet – og det er derfra "ordet" skal lyde. – men det er upersonligt – måske endda koldt – noget automatisk – kommer det fra hjertet?

Undertegnede havde engang en sognepræst, der altid indledte sin prædiken med en personlig bøn – ikke nedskrevet – fra hjertet. Jeg husker ikke hans prædikener, men jeg husker hans personlige bøn. Den kom fra hjertet – man mærkede personen bag og personligheden – hjertelaget.

Uanset hvem, man er – uanset baggrund og holdninger – jeg tror, at alle forventer at en prædiken altid fører til budskabet om Herren Jesus Kristus. Engang hørte jeg en god, aktuel, et stænk politisk, kort og velformuleret prædiken, men forbindelsen til søndagens tekst manglede. Måske letkøbt, men ordene "stene for brød" dukkede op i mit sind. - og i forlængelse heraf kunne jeg ikke andet tænke, at præsten er præst for både det politiske yderste venstre og det yderste højre og alle dem midt imellem – og ingen er i Guds hus bedre eller dårligere end andre. Ingen skal føle sig ramt politisk i kirken. Hvis man skal "rammes" må det være etisk, moralsk eller noget i den retning.

Nogle præster åbner efter prædikenen for stilhed til den enkeltes personlige bøn eller hvad den enkelte tænker. Denne stilhed kan være højdepunktet for mange – der mangler ikke ord under gudstjenesten – stilheden er velgørende og – tror jeg – indholdsmættet.

Altergangen kan være en udfordring for mange mennesker. Mange føler det fremmedartet – man er usikker.

Indstiftelsesordene skal helst lyde både højtidelige og ligetil – noget af en udfordring! Tiden, hvor præsten messer foran alteret, må være forbi. Det virker fremmedartet – selv om en præst har en god ”messestemme” styrker det ikke undertegnede. At man kan føle sig velkommen under alle omstændigheder, er afgørende vigtigt. Alvor, glæde, frihed, en ny begyndelse, en byrde lettere må være nogle nøgleord og -begreber ved altergangen.

At rejse sig efter at have modtaget brød og vin uden at præsten siger noget, er fattigt. En sætning fra NT kan det være. Gå med fred – gå med fred og glæde – fred være med dig – gå med glæde og tjen Herren - - altid afsluttet ved korsets tegn – en værdig afslutning på altergangen.

Og så en lille parentes. ”Dette er Jesu Kristi legeme ” siges der ofte. Man kunne vel nøjes med ”Det er Jesu Kristi legeme”! Under Corona-tiden oplevede jeg, at præsten til og for alle sagde: Det er Jesu Kristi legeme og blod. Derefter blev brød og vin givet under tavshed. Det virkede både rigtigt og højtideligt på mig. Er det nødvendigt at gentage disse ord til alle så mange gange? Indvendingerne står sikkert i kø nu, men det er nu alligevel en overvejelse værd. Alle disse gentagelser virker overflødige – de samler ikke tankerne – de styrker ikke og giver ikke mere mening end tavsheden.

Den aronitiske velsignelse er kort og stærk. Den tidligere formulering med bl.a. med ordet ”åsyn” virker stærkere – det kirkelige sprog er konservativt. At præsten lyser velsignelsen med oprakte – og favnende – arme og hænder virker rigtigt og stærkt – sluttende med korstegningen. Lad det ikke gå for stærkt. Lad ordene få lov til at trænge ind – hvile. Der må gerne være en lille pause før der afsluttes med ordet ”fred”. Markeringen af korstegningen knytter forbindelsen til dåben og til korset som det alt afgørende symbol i kristendommen.

Velsignelsen burde være det sidste – talte – ord i gudstjenesten. Med al respekt: Er det nødvendigt med en udgangsbøn? Har vi ikke hørt ord nok? Lad velsignelsen stå som en hilsen og et løfte. Der er ikke mere at tilføje.

I Norge slutter gudstjenesten med bedeslag fra en af kirkens klokker. Denne skik så jeg gerne blive praksis i Danmark.

Til postludium må organisten gerne udfolde sine evner og bruge orgelets muligheder. Stykker af "gamle mestre" er udmærket, men det kunne jo også være en variation over en kendt salmemelodi – eller en udgave af en melodi som mange kender fra det mere folkelige repertoire. Organisten har ledsaget og støttet salmesangen og holdt orgelet "i tømme". Nu kan organisten "boltre sig".

Bevidst er denne lille beretning holdt i kort form, og den har forhåbentlig også lidt "kant" – men hvad er motivet?

Motivet er "en mild kærlighedserklæring" til gudstjenesten, som jeg normalt møder den i en landsbykirke, i en domkirke og i en nyere forstadskirke i et meget "blandet" sogn. Hvis dette lille indspark rejser protest, indvendinger, overvejelser eller spørgsmål er mit mål nået. Gudstjenesten er for vigtig til at lade ligegyldigheden råde.

Kirkens rum er et særligt rum – et fristed – et sted, hvor tiden ikke haster af sted – et sted, hvor historien og hedengangne slægter er til stede. Historien taler. Gudstjenesten er en "ramme", hvor man kan glemme sig selv og med god samvittighed rette sin opmærksomhed mod en anden verden – mod noget, som er mere betydningsfuldt end din egen lille verden. Glem dig selv og lad "ordet" tale til dig – det talte og det sungne – teksterne og salmerne. - - og kan man forestille sig en gudstjeneste, hvor ordet "tro" ikke bliver nævnt?

Men det kristne evangelium lever i tiden, og den står ikke stille – den forandres – den lever. Det er udfordringen for den måde, hvorpå vi holder gudstjeneste. Formen og indholdet skal tale til mennesker i tiden – levende ord i tekster, prædiken og salmer. Det må aldrig blive noget "udvendigt". Det er hjertelaget hos både giver og modtager, det kommer an på. Kirkens Herre havde hjertelag.

Som skrevet – der er nogle strøtanker. Der kan sikkert rejses indvendinger af teologisk eller anden art – naturligvis. Hvis en eller anden har følt, at der er lidt "kant" i disse tanker, er mit formål nået.

Nov. 2024

Hans Jørgen Lysholm, Viborg. Lysholm@energimail.dk.

Hjemmeside: Lysholmfoto.dk

